

NOUA REVISTĂ

ROMÂNĂ

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

DIRECTOR:

C. RĂDULESCU-MOTRU

PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

UN NUMĂR:

25 Bani

Se găsește cu numărul la principalele librării și la depozitarii de ziare din țară

Prețul anunțurilor pe ultima pagină
1/2 pagină: 10 lei.

ABONAMENT

În România un an 10 lei
„ „ „ sease luni 6 „
În toate țările uniunii poștale un an 12 „
„ „ „ „ sease luni 7 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

Bulevardul Ferdinand, 55. — București

No. 1.

DUMINICĂ 12 APRILIE 1909

Vol. 6.

SUMARUL:

NOUȚĂȚI:

Activitatea extra-bisericească.—Rolul germanilor în cultura românească.—Un recensent nesperios la revista „Cultura Română“.—Societatea Româno-Balcanică.—Premiu pentru abonații noștri.

CESTIUNI ACTUALE:

ST. ANTIM. *Fundamentul chestiunii sociale în România.*

CESTIUNI SOCIALE:

KESNIN-BEY. *Pentru înțelegerea schimbărilor din Turcia.*

EUGEN PORN. *Din psihologia publicului nostru de teatru.*

LITERATURĂ:

GABRIELE D'ANNUNZIO. *Vivà l'amore!...*

ARTUR GOROVEL. *Pentru treizeci de lei.*

NOTE ȘI DISCUȚIUNI:

* * *Arta națională la diferite popoare. (conferința d-lui Al. Tzigara-Samurcaș).*

L. BACHELIN. *Cum se traduce la noi în bibliotecile populare.*

NOUȚĂȚI

Activitatea extrabisericească.

D. N. Dobrescu, profesor la Facultatea de teologie indică, prin revista *Romuri* (15 Martie 1 Aprilie 1909), câteva norme pentru definirea activității extrabisericești.

„Firea omenească e așa fel făcută în cât poate foarte lesne să cadă dintr'o extremitate într'alta. Am văzut că s'au găsit unii cari să susțină că activitatea preotului să fie numai biserică, desfășurată numai în biserică, sau când are loc și în afară din biserică, să fie de natură strict biserică, spirituală. Nu este cătuși de puțin exclusă posibilitatea ca mâine poimâine să se găsească alții cari să zică că preotul, fiind, în

satele noastre mai cu seamă, om luminat și cult, el ar trebui să devină factorul principal, agentul de căpetenie al ridicării stărei materiale a sateanului. Asemenea nu este exclusă posibilitatea ca chiar unii dintre preoți, dintr'un exces de zel rău înțeles, să lucreze numai în afară din biserică și numai lucruri nebisericăști, uitându-și astfel de biserică, din care au pornit.

Pentru ferirea celor ce ar fi tentați să cadă în această din urmă extremitate, opusă celei de care am vorbit până acum, trebuie specificat ce anume activitate extrabisericească e compatibilă cu misiunea preotului și care activitate nu se comportă cu rolul său de ministru al lui Hristos.

Dacă sunt acțiuni pe cari preotul trebuie să le evite, apoi, nu e mai puțin adevărat că sunt altele, cari se împacă foarte bine, care sunt compatibile cu misiunea preoțască. Așa e de pildă activitatea didactică, luată nu numai în înțelesul că preotul poate fi, cum și este de fapt, învățător la școala primară satească, sau orășănească, profesor la cea secundară, etc., ci în înțelesul cel mai larg al cuvântului, putând fi chiar conferențiar popular, ținând, la diferite ocazii, înaintea popoarelor săi, cuvântări cu caracter practic, în cari să le dea diferite povești, sfaturi, asupra modului cum să-și alcătuiască o gospodărie, cum să-și lucreze țarina, cum să se ferească de boale, cum să-și crească copiii etc. etc. Se mai poate mai ales la țară—și cazuri când interesele generale ale obștei satului cer, ca, pe căi legale și drepte, să se facă de frunțași anumite demersuri în anumite direcții. Nu am vedea pentru ce în atari împrejurări, cari poate vor hotări de buna stare morală și materială a satului întreg, preotul să nu se aplece și el printre conducători. Căci, după zisa Mântuitorului, «păstorul cel bun nu își părăsește turma» și într'altă parte: «Păstorul cel bun sufletul își pune pentru oi». Compatibile cu misiunea sacerdotală sunt apoi și toate acțiunile de binefacere: ajutorarea săracilor, a infirmilor, a bolnavilor, a văduvelor, orfanilor, etc., și în fruntea inițiativelor acestora de binefacere e locul cel mai indicat al preotului nostru fie dela orașe, fie dela sate.»

* * *

Rolul germanilor în cultura românească.

Nu s'a terminat încă bine propaganda pe care un profesor dela Facultatea de litere din București o făcea prin jurnale în favoarea limbii germane, ca mijloc de ridicare a culturii noastre naționale, și o nouă mișcare în favoarea germanismului se arată la orizont. Ar zice cineva că ne găsim în plină activitate de «Drang nach Osten».

Bine cunoscutul publicist, d. Aurel C. Popovici și-a luat părere, sarcina de a ne dovedi, că mult-puțina cultură de care se

bucură Români astăzi se datorează elementelor germane care s'au aflat presărate în populațiunea țării. Deocamdată studiul său este d'abia la epoca renașterii din Italia. Pentru d. Popovici nu mai face nici o îndoială, că renașterea care a precedat era modernă în Italia se datorește elementelor germane. Această părere a susținut-o și antropologul german L. Woltmann, pe care d. Popovici îl rezumă. Acelaș antropolog, L. Woltmann, a susținut într'o altă scriere ¹⁾ că și în Franța oamenii de talent și de geniu, câți au fost, tot rasei germane au aparținut. «Deutschland, Deutschland über Alles...» Acum vine și rândul României. Deocamdată d. A. C. Popovici ne face să întrezărim importanța rolului pe care l-au avut germanii în cultura românească, dar concluzia la care dânsul va ajunge în definitiv nu este greu de ghicit. Iată cum termină d-sa articolul dela 29 Martie din *Sămănătorul*:

«De fapt, mulți, foarte mulți Români, au cel puțin unul, dacă nu mai multe, din semnele exterioare ale «rasei europene de Nord» cum zice antropologia modernă: fie că sunt înalți «ca brazii» și spătoși, fie că au capul lungăreț sau fruntea lată, fie că li-i părul bălan sau «bălăior» (sau măcar barba—), fie că li-s ochii albaștri (sau verzui), sau pielea albă, sau sufletul dintr'o bucată, ceea ce este mai hotărîtor. — Nu voi discuta de astă dată dacă acești Români sunt de origină Romani, Daci, Traci, Goți sau Slavi. — Ceea ce știu în mod pozitiv, și ceea ce vor admite toți câți au oarecare experiență personală în această privință, este: că mulți din ei au fost și sunt totdeauna în primele rânduri ale Românilor celor mai buni. Ștefan cel Mare a fost bălan, Mihai-Viteazul a fost oacheș; oacheș, dar înalt și cu fața brăzdată de o vulcanică energie. Constatarea aceasta ne ajunge deocamdată. Dar ea vorbește cât un volum. Firește: pentru cei ce știu celi cu luare aminte în cartea vieții. Apoi o altă lectură e o simplă cetanie care mai mult strică decât dreges».

D. A. C. Popovici este autorul unei scrieri intitulată «Marea Austrie». Să fie articolele de față o continuare a aceleiași tendințe de *mărire*?

* * *

Un recensent nesperios la revista *Cultura Română*.

Recensentul, căruia i-a fost incredințat de către directorul *Culturei române*, să facă o dare de seamă asupra articolului publicat de d. Dimitrescu-Iași în *Viața Nouă*, IV, No. 22, este de sigur un recensent puțin serios. Cititorii noștri cunosc în parte frumosul articol al d-lui Dimitrescu-Iași, din reproducerea ce am făcut după dânsul în coloanele revistei. Acest articol a fost de altmintreli reprodus de mai multe ziare mari cotidiene,—aceea ce dovedește că valoarea lui a fost remarcată.

Recensentul *Culturei* găsește însă ocazie să facă zeflemele și să-și termine puținele rânduri scrise despre articol cu următoarea observație: «Ar fi bine ca asemenea filosofi de ocazie să aibă mai multă circumspecție în destăinuirea cugetărilor lor». D. Dimitrescu-Iași filosof de ocazie!

Este regretabil că asemenea eșire «umoristică» a fost tolerată de către directorul *Culturei române*, d. I. Găvănescul, tocmă în numărul, în care dânsul publică, cu câte va pagini mai sus, un articol asupra *monismului moral* și un alt articol despre *cum scade prestigiul autorității publice*. «Cum scade prestigiul autorității publice», după modesta noastră părere, este o problemă mai greu de rezolvat, de cât problema cum scade prestigiul unei reviste prin recenzii de natura celei amintite. Dacă directorul revistei *Cultura română* este indiferent

la problema de-a doua, să ne dea voie să credem că nu este un cugetător nepărtinitor când se ocupă de cea dintâi.

* * *

Societatea Româno-Balcanică.

Sub presiunea ultimelor evenimente petrecute în orientul Europei s'a constituit în București o societate Româno-Balcanică, ale cărei principale articole din statute sunt cele următoare:

I. Societatea are de scop de a mijloci o apropiere culturală și economică între România și țările Balcanice.

II. Pentru acest scop, societatea:

a) Va întreprinde și încurajă toate studiile care pot folosi pentru a cunoaște mai de aproape viața popoarelor din Orientul Europei.

b) Va mijloci excursiuni și congrese care să pună în relațiune personală pe reprezentanții culturii și economii naționale române cu reprezentanții culturii și economii naționale a popoarelor balcanice.

c) Va îngriji, ca prin propagandă orală și prin scrieri izolate sau periodice să păstreze cât mai viu în conștiința publică interesul pentru cestiunile balcanice.

d) Va ajuta pe tinerii studenți lipsiți de mijloace, cari, fiind originari din țările balcanice, doresc să urmeze la școlile superioare din România.

III. Sediul central al societății este în București. Societăți filiale se pot constitui și în celelalte orașe din România și din străinătate.

IV. Membrii societății sunt de trei categorii: 1) Onorari, 2) Activi și 3) Donatori.

Membrii activi sunt acei cari au luat parte la constituirea societății, precum și acei cari au fost admiși în urmă în această calitate de către comitet. Ei plătesc o cotizație anuală de 10 lei.

Membrii onorari sunt acei cari au fost proclamați de majoritatea membrilor activi în adunările plenare ale societății.

Membrii donatori sunt acei cari au subscris pentru fondul societății o sumă de lei 500, cel puțin.

V. Societatea este reprezentată printr'un comitet compus din 12 persoane care va lucra în marginile statutelor de față. În caz de retragere a unui membru din comitet restul comitetului, compus din cel puțin șapte membrii, poate coopta pe un membru al societății în locul celui retras.

VI. Comitetul este ales pe o durată de trei ani. El are îndatorirea de a referi societății asupra activității sale în adunările plenare care se vor ține cel puțin odată pe an. În ziua de 24 Ianuarie a fiecărui an o adunare plenară a societății se va ține obligator, chiar dacă nu a fost o prealabilă convocare a comitetului.

VII. La adunările plenare ale societății pot fi convocați și delegații societăților filiale din alte orașe, în care caz aceștia vor putea lua parte la discuție cu drept de vot consultativ.

* * *

Premiu pentru abonații noștri.

Administrația «Nouei Reviste Române» ține la dispoziția abonaților săi câteva colecțiuni complete din cele 5 volume apărute până acum pe prețul de lei 20.

BIBLIOGRAFII

G. Aslan. *Pedagogie*. Socec et C-ie Buc. 1909, 5 lei.

General Gr. Crăimiceanu, Ajut. Căpit. C. Dabija, Note asupra exercițiilor de manevră și de luptă ale infanteriei. Buc. 1909.

D. Drăghicescu. *Creștinism și democrație*, București 1909.

Societatea generală de patronagiu. Darea de seamă a anului 1907—1908. Prețul 50 bani.

¹⁾ Ludwig Woltmann, *Die Germanen in Frankreich, Eine Untersuchung über den Einfluss der germanischen Rasse auf die Geschichte und Kultur Frankreichs*. Jena 1907.

CESTIUNI ACTUALE

FUNDAMENTUL CHESTIUNII SOCIALE ÎN ROMÂNIA

Imi dau seama, chiar din capul locului, de greutatele ce voi întâmpina, încercând să tratez, într'un spațiu așa de restrâns, un subiect de largimea aceuia pe care-l indică titlul articolului de față. Cum însă, foarte adeseori, tocmai chestiunile cele mai complicate câștigă în limpezime prin conciziune, nădăjduesc că-mi voi putea preciza gândirea, chiar în limitele restrânse ce mi se impun, oricât de puțin îngăduitoare ar fi ele.

I

Ceia ce caracterizează, mai presus de orice, actuala noastră organizație socială — de altfel, ca și organizația tuturor popoarelor tinere, — este *lipsa clasei de mijloc*.

Lacuna aceasta, în organismul nostru social, a dat naștere și ține într'o permanentă stare de actualitate, cele trei probleme fundamentale, cari formează chestiunea socială a României de azi. Lipsa păturei mijlocii a agravat și împiedică rezolvarea definitivă a chestiunii țărănești și în al doilea loc, a dat naștere atât funcționarismului cât și problemei evreiești.

Înainte însă de a arăta că lipsa stării de mijloc e punctul de plecare al chestiunii noastre sociale, va fi nevoie să reamintesc, în foarte puține cuvinte, cauzele — de altfel cunoscute — ale dispariției păturii mijlocașe românești.

La 1848 și înainte de această dată, clasa de mijloc era bine constituită și destul de puternică, în partea țării de dincoace de Milcov. Bizuiți pe această clasă, C. A. Rosetti, Ion C. Brătianu ca și ceilalți făuritori ai României moderne, au putut porni și învinge în marea mișcare de redșteptare națională, întreprinsă la acea epocă.

În Moldova, clasa de mijloc începuse să slăbească înainte de 1848, din cauza prezenței evreilor și armenilor în acea parte a țării. Din pricina aceasta revoluția n'a isbutit în Moldova. Astfel se explică de ce mișcarea dela Iași a putut fi așa de ușor înăbușită de Vodă-Mihail Sturdza.

Și tot grație lipsei de putere și conștiință a clasei mijlocii moldovene, s'a putut înfăptui unirea Principatelor, cu sacrificarea intereselor celor mai vitale ale Moldovei și ale Capitalei ei.

Ce se întâmplă însă după 1848? România modernă odată înfăptuită, făuritorii ei, odată organizați în cea mai mare parte, sub steagul partidului, ce mai târziu avea să se cheme liberal; Ion C. Brătianu odată biruitor și stăpân pe acest partid, — acest mare bărbat de Stat, în loc să se preocupe de întărirea și de ridicarea socială a acelor cari i-au înlesnit și cari i-au făcut cu putință izbânda, îi părăsește în uitare și se îndeletnicește cu formarea clasei de sus, pe care o ridică în dauna vechei noastre clase proprietărești și, în mare parte, pe socoteala Statului și ale bunurilor publice, secularizate de Vodă-Cuza, dela mănăstirile închinete.

Ion C. Brătianu a creat clasa noastră suprapusă de azi, în acelaș fel, cu aceleași mijloace și cu aceiași nesocotință față de pătura mijlocașă, ca Thomas Cromwell în Anglia, care, ajutat de regele Enric al VIII-lea, a confiscat toate moșiile mănăstirilor cu un venit mai mare de 5000 lei și le-a împărțit favoriților regimului, creind și întărind astfel aristocrația zisă a Tudorilor, care formează și azi, în bună parte, clasa suprapusă a Marei Britanii.

Din clipa în care Ion Brătianu își părăsește pe vechii săi tovarăși — mai mult de stradă — dela 1848, 1857, 1859 și 1866, al căror șef efectiv era C. A. Rosetti, din clipa aceasta partidul lui Ion Brătianu leapădă titulatura revoluționară de «roșu» și ia denumirea de «liberal». Schimbarea aceasta în nomenclatura politică a partidelor noastre, corespunde, în fapt, cu părăsirea definitivă, din partea acestor partide, a cauzei clasei de mijloc și se caracterizează prin începutul de declin politic a lui C. A. Rosetti, care a rămas, în definitiv, toată viața lui reprezentantul micii noastre burghezii.

Pe lângă cauza a. easta pur politică, care a contribuit la slăbirea clasei noastre mijlocașe, se mai adaugă și o altă împrejurare și mai hotărâtoare în chestia ce ne preocupă.

Modernizarea Statului român, complicarea și îngreuierea peste măsură a mecanismului nostru social, a adus după sine nevoia de oameni, nevoia de funcționari. Or, întreaga această mulțime de oameni, a fost recrutată, aproape exclusiv, din rândurile stării de mijloc. Toată mulțimea aceia de mici funcționari, de slujbași mijlocii, precum și o bună parte din înalții demnitari ai Statului, s'au recrutat din clasa de mijloc; și nu sunt decât vechii negustori și meseriași, sau descendenții lor imediați, cari și-au părăsit prăvăliile și atelierile, pentru a trăi viața, în aparență mai ușoară, de funcționari. O bună parte din atelierile și prăvăliile astfel închise, au fost redeschise de străinii de toate neamurile; — în Moldova mai cu seamă de evrei, în partea țării de dincoace de Milcov, de nemți, unguri, francezi, evrei, greci și bulgari, — dar cea mai mare parte nu s'au mai redeschis niciodată, și astfel s'a stins vechea clasă mijlocașă românească.

* * *

Acum, după ce am arătat procesul de descompunere al clasei mijlocii, va fi nevoie să dovedesc că lipsa ei a dat naștere celor trei probleme, cari constituiesc chestiunea noastră socială.

Să începem cu *chestiunea țărănească*.

Am zis, la începutul acestui studiu, că lipsa clasei de mijloc împiedică rezolvarea definitivă a problemei noastre rurale.

În adevăr, în primul loc, lipsa păturei mijlocii face ca contactul dintre cele două clase existente, — contactul dintre pătura sătencească și cea suprapusă, — să fie mai direct, mai supărător și mai apăsător chiar. Acestei împrejurări se datorează acea ură profundă pe care săteanul nostru o nutrește împotriva orășanului, de-aici acea stare de suflet periculoasă, descrisă de d. Spiridon Popescu în Moș Gheorghe la Expoziție.

În al doilea rând, lipsa unei clase mijlocii românești, —

singura în drept să poseadă pământ, — face cu neputință la noi proprietatea de mijloc — ceea ce a contribuit foarte mult la stricarea echilibrului nostru economic și, fără îndoială, la înăsprirea soartei celor dela sate.

În al treilea loc, lipsa clasei de mijloc, face cu neputință orice început de industrie mică, — orice început de comerț sănătos și cu sorti de propășire. Din pricina aceasta țara românească a rămas și azi țară exclusiv agricolă. La noi și azi agricultura e singura ocupație și proprietatea teritorială singura bogăție. În țara noastră toate energiile se cheltuesc în lupta pentru pământ. Dela 1864 încoace, de când pământul a fost redat liber în comerț, s'a încins o luptă aprigă în jurul solului. Țăranul, luptând în condițiuni de inferioritate, eră firesc lucru să fie învins, să fie îndepărtat dela proprietatea reală a pământului.

Prezența unei clase de mijloc, cu toate mijloacele de trai și cu toate ramurile noi de activitate ce ea oferă, ar fi avut darul să degajeze pământul de foarte mulți competiitori, ar fi distras și ar fi abătut foarte multe energii dela lupta pentru pământ, dând astfel sateanului, pe lângă un debușeu altul decât agricultura, și putința de a obține mai ușor și răgazul de a stăpâni în mai multă tihnă bucata de pământ trebuitoare lui. Prezența clasei de mijloc ar fi ușurat, în mare parte, rezolvarea chestiunii rurale.

* * *

Să trecem acum la *funcționarism*.

În 1902 — 1903, numărul total al funcționarilor publici eră de 102.560, cu un salariu anual de 107.6 milioane lei, la care trebuie să mai adăugăm cele 18.4 milioane plătite celor 9.614 pensionari ai Statului. Dacă mai adăugăm acum, la aceste două sume și cheltuielile de personal, cari ating, în mijlociu, aproape 44% din totalul cheltuielilor bugetare, ajungem la niște sume cu adevărat fabuloase, pe cari Statul și celelalte administrațiuni publice le cheltuesc cu funcționarii lor. Și ce e mai grav, răul nu e staționar, căci cu toată îngrijorarea ce se manifestează de câțiva ani încoace, față de mulțimea mare a slujbașilor, numărul lor crește pe zi ce trece. Așa, de pildă, pe când în 1902 — 1903, funcționarii Statului erau în număr de 29.684, în 1908 — 1909 ei ating cifra de 49.315, iar salariul lor anual trece dela 58.2 milioane, la 84.7 milioane lei.

Care e obârșia funcționarismului la noi și care e cauza întinderii necurmăte a acestui rău social?

Răspund fără șovăire: lipsa păturei mijlocii.

Și iată cum legitimez acest răspuns: Statul își recrutează slujbașii din două pături sociale cu totul deosebite. O parte din funcționari, — cei mai puțini la număr, — sunt furnizați de clasa suprapusă și mai cu seamă de vechea clasă boerească. Căci iată ce s'a întâmplat la noi: prin legea de împrumut de la 1864, pământul este ușurat de orice șerbiri; țăranul este scutit de orice corvezi. Proprietarul nu are îndatoriri către țărani, sateanul e scutit de orice îndatoriri către proprietar. Scurt vorbind, societatea românească se transformă, din alcătuire feodală cum eră, într-o organizație dacă nu chiar capitalistă, în orice caz însă, într-o societate de tip economic». Or, vechii noștri boeri își stăpâ-

neau moșiile în virtutea unor calități, cu totul străine de adevărata capacitate economică. Când dar, pentru a se menține în proprietatea pământului, au început a se cere însușiri pe cari mulți din stăpâni nu le aveau, vechea noastră clasă boerească a căzut. Căderea aceasta s'a caracterizat prin acea formidabilă erupțiune de vicii, de tot felul, de cari societatea românească a suferit atât și de care nu s'a vindecat pe deplin încă nici azi. Episodul acesta dureros, din istoria transformării societății românești, a fost cristalizat pentru totdeauna de Eminescu, în admirabila sa «Scrisoare a III-a.» D. Duiliu Zamfirescu a zugrăvit și d-sa, cu o mână de maestru căderea aceasta a vechii nostre aristocrații, în neîntrecuta sa pagină de istorie socială intitulată «Tânase Scatiul».

Toți acești, boeri decăzuți din proprietățile părintești sau cu averea zdrențuită, au găsit ultimul refugiu la bugetul Statului. Este prea adevărat că ei formează minoritatea slujbașilor noștri și nu ocupă decât funcțiunile alese. Dar cu trecerea vremii și pe măsură ce obârșia lor se uită și legăturile lor de familie slăbesc sau se distrug; pe măsură ce alții cu pregătiri speciale ocupă înaltele demnități în Stat, acești membrii ai vechilor familii boerești se văd în situația de a nu-și mai putea alege funcțiunile și de pe acum chiar întâmpinăm multe nume mari în slujbe mici.

Dar grosul funcționarilor îl furnizează Statului, fără îndoială, clasele de jos ale orașelor și în bună parte satele. Și fenomenul e foarte firesc: mulțimea școalelor noastre de tot felul; gratuitatea, până mai eri, a învățământului de toate treptele, a atras tot tineretul pe băncile școalei. Iar învățătura a fost și este încă și azi privită ca dătătoare de slujbă; ca mijloc pentru deschiderea drumului către buget.

Prea adevărat, răul a început să fie stăvilit, prin impunere de taxe școlare și prin îndreptarea învățământului pe căile practice. Până în prezent însă, roadele acestor laudabile inițiative nu s'au putut vedea. Până ce ele să se facă simțite, slujbașii Statului se înmulțesc, bugetul se umflă în chip nefiresc, iar numărul postulanților de tot felul, a luat niște proporțiuni fără exagerare, îngrijitoare.

Dacă am fi avut însă o clasă mijlocie bine constituită; dacă tradiția muncii, a comerțului și a industriei, s'ar fi păstrat neștirbiă în societatea românească, fiul nu s'ar fi rușinat azi nici de tețgheaua și nici de atelierul tatălui, și în loc să se fi aruncat în vâltoarea luptei pentru slujbă, ar fi rămas continuatorul negoțului sau meseriei părintești.

Dacă ar fi existat o pătură mijlocie, ea ar fi absorbit și ar fi canalizat multe energii; ar fi abătut multe guri dela pâinea bugetului. Mulți din consumatorii bugetari de azi, ar fi rămas producători. Zecile de mii de slujbași fără viitor, de postulanți fără slujbe și de titrați fără speranțe, în loc să fi ajuns o povară și o grije pentru Stat, ar fi format azi o clasă laborioasă, care ar fi contribuit la întărirea temelii Statului, în loc să i le slăbească ca azi.

Intr'un cuvânt, o pătură mijlocie românească ne-ar fi scutit de plaga funcționarismului.

* * *

Am ajuns, în fine, la *chestia evreiască*.

Legătura dintre această problemă și lipsa clasei mijlocii, e și mai vădită. În adevăr, pătura evreiască din România formează, orice s'ar zice, o clasă socială. Ea înlocuiește, în chip artificial, clasa mijlocie românească, dizolvată în chipul cum am arătat la începutul studiului de față.

S'a pretins și se pretinde de către unii că Evreii formează un neam străin în organismul țării românești; pe de altă parte, cei câțiva parveniți evrei pretind că formează, printre evrei, clasa de sus. Adevărul însă e că toți evreii din România formează o singură clasă socială, care nu cunoaște, în sânul ei altă erarchie decât o foarte slabă și o foarte capricioasă erarchie a banului. Cu alte vorbe, o clasă socială cu aplicări plutocratice. Invinuirea de a forma un neam aparte li s'a adus pe vremuri și armenilor dela noi. Din clipa însă în care Convenția din Paris le-a acordat drepturile cetățenești, învinuirea aceasta s'a dovedit ca neîntemeiată.

O întrebare se impune acum: dacă țara românească ar fi avut o clasă mijlocie băștinașă, ar fi avut azi atâția evrei? Fără îndoială că nu, căci evreii au venit în țara românească, în primul loc, pentru a ocupa locurile părăsitate de autochtoni; au venit în țara românească pentru a împlini vacanțele produse în comerț și bresle, prin chemarea românilor în slujbele nou create ale Statului.

E dar cert că dacă clasa mijlocie românească ar fi rămas la locul ei și după înfăptuirea României moderne, țara românească n'ar fi avut azi atâția evrei și deci nici chestia evreiască nu s'ar fi prezentat cu gravitatea și sub aspectul sub care ea se prezintă azi.

Dar mai e ceva și acest ceva formează fondul întregii probleme evreiești în România: prin faptul că vechea clasă mijlocie românească a dispărut și a fost înlocuită, în mare parte de evrei, situația evreilor și deci chestia evreiască, s'a agravat.

În adevăr, dacă nu putem zice că pătura mijlocie e exclusiv formată din evrei, putem însă afirma fără a greși că toți evreii fac parte din starea de mijloc. De aceea societatea românească prezintă particularitatea de a avea numai două clase sociale constituite, iar clasa de mijloc e formată aproape exclusiv din străini, cari în majoritate sunt evrei. A rezolvă, în asemenea condițiuni, chestiunea evreiască, e cu neputință, — o întregă clasă socială nu poate fi formată, în nici o societate, din străini.

Dar mi s'ar putea zice, prevăd: cum de s'a rezolvat chestia armenească și încă la 1856? Apoi nu e tot una. În primul loc armenii erau mai puțin numeroși, apoi ei se bucurau, în trecutul istoric al Moldovei, de un drept ignorat azi de mulți, dar care a fost salvarea lor. Armenii puteau fi proprietari de vii, chiar rurale, în locurile de podgorii. Astfel se explică prezența și azi a marelui număr de armeni la Focșani, Panciu, Odobești, Tecuci, Iași și Botoșani. Dreptul acesta excepțional, de care se bucurau armenii a îngăduit, în sânul lor, o erarchie socială foarte pronunțată. Mulți proprietari de vii armeni erau mai bogați decât cei mai bogați proprietari de moșii români. Alții, mijlocașii, se îndeletniceau cu vânzarea vinurilor; ar-

menii săraci se ocupau cu munca viei. Așa că, în momentul emancipării lor, ei s'au putut lesne dizolvă și pierde în diferitele straturi ale societății românești. De aceea găsim azi demnitari înalți ai Statului de origine armeană, ca și umili lucrători de pământ, de aceeași obârșie. Pe când situația evreilor e cu totul alta.

Dacă însă în țara românească ar fi existat o clasă de mijloc băștinașă, n'ar fi avut, în primul loc atâți evrei; apoi, în al doilea loc, rezolvarea chestiunii israelite ar fi devenit mult mai ușoară, nu numai din pricina numărului mai restrâns de evrei, dar și din cauza poziției sociale, care ar fi fost, în cazul acesta, cu totul alta.

II

Așa dar, lipsa clasei de mijloc este punctul de plecare, obârșia întregii noastre chestiuni sociale. Deci calea cea mai nimerită, pentru rezolvarea tuturor problemelor noastre sociale, ar fi înființarea păturei care ne lipsește, ar fi reconstituirea clasei mijlocașe.

Nu putem nega, încercări în acest sens s'au făcut multe. Mărginirea și restrângerea păturei evreiești într'un cerc de activitate tot mai îngust, n'are altă țintă decât pregătirea unui câmp de muncă cât mai întins pentru viitoarea clasă mijlocie românească. Este adevărat că până acum autochtonii s'au folosit prea puțin de avantajii acordate lor, cu excluderea evreilor. Sunt foarte puțini la număr acei români cari s'au arătat dispuși a-și recuceri, în industrie și în comerț, în chip real locurile dezertate de ei sau de părinții lor, dela 1848 încoace. Așa că tot ce s'a făcut până azi, în această direcție, poate fi socotit mai mult ca operă negativă.

Celalt mijloc pus în lucrare pentru a abate pe cât mai mulți dela calea slujbelor și a bugetului, adică îndreptarea învățământului către scopuri practice, a rămas iarăși fără nici un rezultat. Școlile noastre reale, învățământul nostru profesional, a furnizat, până în ziua de azi, — întocmai ca și liceele clasice și ca și cele două universități, — slujbași și numai slujbași. Din pricina aceasta, funcționarii publici, în loc să scadă sporesc pe fiecare an, iar bugetul Statului a luat niște proporțiuni cu adevărat împovărătoare. Așa că toate mijloacele, puse în lucrare până în prezent, pentru a creă pătura mijlocie, au dat rezultate negative, iar reconstituirea acestei clase sociale a rămas încă și azi pendinte în întregime.

* * *

Cauza pentru care încercările de reconstituire a clasei mijlocii au rămas infructuoase este că procedurile de cari s'au servit legiuitorii noștri, erau greșite. În materie socială, măsurile prohibitive ca și cele imperative n'au nici o putere și nici o eficacitate. O clasă socială nouă nu poate fi creiată în chip artificial, acționând numai asupra cauzelor imediate, cari i-ar putea înlesni existența sau asupra acelor cari i se opun. Existența sau neexistența unei clase sociale, nu depinde numai de indivizii cari ar putea forma cea clasă sau de-aceia cari o constituiesc pe nedrept, ci atârnă de întregul organism social, căruia câtă să-i adăugăm acea

categorie socială. Deci nu încurajând pe unii în dauna celorlalți, se va putea ajunge la scop. Cei apăsați vor recurge la noi arme de luptă, mai tari și mai iscusite, și legile sociale și istoria tuturor popoarelor ne învață că ei vor trebui să învingă; iar cei încurajați se vor lăsa din ce în ce mai greoi și vor răspunde cu atât mai puțin chemării la care sunt imbițați, iar rezultatul întregii întreprinderi va fi nul, cum de altfel, nul a fost și în cazul nostru.

Lucrurile, pentru a fi văzute limpede și cu obiectivitate, cer a fi privite dela o îndepărtare potrivită. De aceea va fi nevoie să cercetăm, nu sforțările conștiințe făcute de cei câțiva legiuitori ai noștri, pentru a reconstitui clasa de mijloc, ci condițiunile generale în care se găsește societatea românească, și cauzele depărtate cari se opun, la noi, existenței unei păture mijlocașe.

La toate popoarele și în toate țările pământului, existența sau neexistența clasei de mijloc a fost subordonată abundenței sau lipsei de capital mobilier. Atâta vreme cât numerarul și bunurile mișcătoare lipseau în Europa, nici nu se poate vorbi despre existența unei păture mijlocii. Din clipa însă în care Columb descoperă America, din clipa în care englezii pun mâna pe Indii și metalele prețioase încep să se reverse, învaluri bogate, asupra vechiului continent, — din clipa aceasta ia naștere clasa de mijloc. Pe măsură ce capitalurile mișcătoare se înmulțesc, se întărește și clasa mijlocie.

Or, tocmai de lipsa de capital mișcător suferă și țara românească, deci nici o mirare că nu avem o clasă mijlocașă puternică și nici o mirare că toate mijloacele întrebuintate până azi pentru a o constitui n'au dat nici un rezultat, întrucât nu s'a avut în vedere însăși cauza răului.

* * *

Iată dar lipsa clasei noastre mijlocii, ca și întregul cortegiu de urmări la care ea a dat naștere, reduse la o simplă chestiune de economie politică: la lipsa de capital mobilier.

Dacă așa este, se vor întrebă unii, de ce nu se introduce și la noi, ca în alte părți, capital mobilier îndestulător, care să ajute și să grăbească formarea unei clase mijlocii, care ar avea darul să rezolve, pentru multă vreme, întreaga noastră chestiune socială?

Chestiunea capitalului mișcător e mult mai vastă de cât s'ar putea crede la prima vedere. Problema bunurilor mișcătoare ascunde în fundul ei taine, cari, cunoscute, ne dau cheia tuturor schimbărilor încercate de societățile apusene, în trecerea lor dela feudalism la starea de azi.

În adevăr, ceia ce caracterizează, mai mult ca orice, veacul de mijloc, este stăpânirea politică prin stăpânirea pământului. Deci orice introducere de noi bogății, orice creare de noi bogătași însemnă știrbirea domniei nobilimei feudale, ceia ce de altfel s'a și întâmplat.

Apoi, capitalul mobilier, are asupra proprietății teritoriale, un efect disolvant. El putându-se înmulți mult mai repede decât capitalul imobilier, în chip fatal, în

cantitate fixă, — el putând circula cu mai multă înlesnire, este obiectul unei lupte, în acelaș timp mai aprige și mai ușoare. De-aceia, ori unde capitalul mișcător a putut pătrunde, lupta pentru pământ a căzut pe al doilea plan, — deși valoarea venală a pământului a crescut, — și din pricina aceasta proprietatea teritorială s'a fărâmițit, s'a morcelat. Astfel se explică de ce în Franța și Germania, găsim averi mobiliare uriașe, în timp ce proprietatea e într'o continuă morcelare.

Dimpotrivă însă, ori decâte-ori capitalul mișcător lipsește, pământul trece, ca bogăție, în planul întâi; iar rezultatul acestei stări economice, este o concentrare excesivă a proprietății. Pilde avem destule, voi cită însă numai Roma antică, care fiindcă n'a cunoscut niciodată bunurile mișcătoare, a avut parte de acele vaste latifundii, cari au adus-o la peire.

Iată dar de ce medievalul ură din tot sufletul capitalul mișcător.

* * *

La noi istoria se repetă. Societatea românească e lipsită de bunuri mișcătoare; de-aici acea mare concentrare a proprietății teritoriale și de-aici acea mare însemnătate a proprietarilor imobiliari.

În adevăr, Constituția noastră ca și toate legile electorale, cer, ca cens, un «venit funciar rural sau urban». Or, introducerea capitalurilor mișcătoare ar avea, în țara noastră, efectul pe care l'a avut în țările apusului, ar crea o clasă plutocratică, — tocmai clasa de mijloc, — care ar cere participarea ei la treburile publice în virtutea altor titluri decât cel al «venitului funciar, rural sau urban», cum de altfel a și cerut-o, într'o modestă măsură, clasa liber-profesioniștilor.

Apoi, introducerea capitalului mobilier ar avea, la noi, ca urmare firească, dezagregarea proprietății rurale, așa cum aceasta s'a întâmplat și în apus; ceia ce iarăși nu poate fi pe placul clasei noastre conducătoare.

Iată dar de ce capitalul mobilier e atât de urât la noi; iată de ce, în țara românească, maxima medievală, *res mobilis, res vilis*, e încă în plină putere. Neapărat, neputându-se aduce capitalurilor mobiliare, în chip fățiș invinuirile pe cari în adevăr le merită, — din punctul de vedere al proprietarilor «rurali sau urbani» — li se impută că sunt străine și deci li se închid fruntariile țării.

* * *

Iată dar de ce societatea românească simte încă și azi lipsa capitalului mișcător; iată de ce e la noi cu neputință să se creieze o clasă mijlocie și iată de ce cele trei probleme fundamentale, cari formează chestiunea noastră socială, nu pot intra pe calca deslegării firești.

La noi chestiunea socială n'o formează, ca în apus, conflictul dintre capital și muncă, ci conflictul dintre bunurile nemișcătoare și cele mișcătoare. Lupta aceasta, care nu o singură dată a avut ecou în luptele dintre partidele noastre politice, formează fundamentul chestiunii noastre sociale, așa cum ea l-a format și în țările apusului, în pragul timpurilor moderne. Lupta aceasta e ultima reminiscență a vremurilor medievale.

De aceea, încheind acest studiu, nu mă pot reține, înainte de-a-l semnă, să repet încă odată; *fundamentul chestiunii noastre sociale, îl formează*,— nu ca în apus, lupta dintre capital și muncă,— ci *lupta dintre capitalul mobil și cel imobil*.

București
Aprilie 1909

ST. ANTIM

CESTIUNI SOCIALE

PENTRU ÎNȚELEGEREA SCHIMBĂRILOR DIN TURCIA

Pentru înțelegerea revoluțiunii și contra revoluțiunii cari se petrec în momentul de față în Turcia este bine să ne dăm seamă de condițiunile sociale în care se găsește această țară. În primul rând trebuie să înțelegem ce au pierdut guvernării pe care îi avea această țară înainte de proclamarea constituțiunii, și prin urmare pentru care motive s'au încercat ei a produce o contra-revoluțiune.

* * *

În Europa apusană, când se vorbește despre cauza decăderii popoarelor din Orient, este obiceiul de a se arunca vina asupra islamismului. Cu toate acestea se face religiei lui Mohamed o nedreptate, fiindcă ea nu este mai dușmănoasă civilizațiunii, decât sunt celelalte religii după lume. Islamismul are apoi și partea lui de merit netăgăduită, în crearea elementelor bune din cultura caracteristică popoarelor orientale.

După concepția musulmană însă religiea nu se mulțumește cu partea curat spirituală a vieții societății; ea se întinde și cuprinde înrânsa organelor politice, ale dreptului, și ale învățământului. Inimiciii Turcilor sunt numiți «necredincioși»; războiul lor este totdeauna un război «sfânt»; armata turcească luptă sub steagul profetului, și sultanul este în același timp suveran și preot înalt, padișah și calif.

Preoții turcești, sau Ulemalele, nu au ca preoții creștini un caracter strict de apostoli spirituali. Ei sunt înainte de toate teologi și învățați. *Ulema* este pluralul dela *alym*, învățat, și derivă dela *ylm*, știință. Apoi ei mai sunt judecători (Kadi), și învățători (Hogi). Cărțile sfinte (*Siriat*, despre care se vorbește astăzi așa de mult) constituiesc baza tuturor legilor; și numai pe măsură ce relațiunile cu țările europene devin mai numeroase se adăogă la ele dispozițiuni noi potrivite cerințelor timpului. Dar aceste adaosuri nu trec fără a produce mișcări în opinia publică. (Una din acestea a dat naștere dezordinilor din urmă).

Cea mai păgubitoare lege care s'a găsește cuprinsă între cărțile sfinte este, fără îndoială, legea *Vacufurilor*, sau a instituțiunilor testamentare. Potrivit acestei legi, averea persoanelor decedate fără moștenitori cade în stăpânirea moscheei. Cu chipul acesta moscheele din Turcia stăpânesc până la a treia parte din întinderea țării întregi. Această avere de mână moartă, mai este și liberă de ori și ce impozit către stat, pe lângă că pe ea s'a face și agricultura cea mai primitivă.

Averea aceasta imensă, sustrasă circulațiunii economice, servește numai ca să susțină lenevia unei bune părți a poporului turcesc. Personalul moscheelor este numeros, din cale afară de numeros. Sunt unele moschee în care trăesc la olaltă sute de *șeici* de *katifi*, *imami*, *muezzeni*, și *mollahi*; avându-și fiecare familia și servitorii săi! Și toți aceștia sunt consumatori; nici unul nu este producător!

Turcul de obicei apoi, nu se îndeletnicește cu o meserie sau cu vre-o ramură de comerț. Un proverb al lui zice: «Știința se găsește la Francezi; comerțul îl duc Armenii, iar Osmanlii au majestatea!» Din nenorocire, în timpul nostru realist, majestatea nu este de ajuns pentru a da hrană omului.

Turcul lasă comerțul și industria pe seama oamenilor pe cari el îi consideră ca făcând parte dintr'o rasă inferioară. El nu se apucă nici de cismărie, nici de croitorie, nici de tâmplărie, nici de prăvălie. Numai patru ocupațiuni trec în ochii lui că fiind mai demne, și anume: aceea de funcționar la stat, de soldat, de preot și de agricultor.

Dar cuvântul de agricultor să nu ne înșele. Turcul știind că produsul muncii sale nu este în siguranță, produce ca agricultor, numai atât cât este strict necesar, pentru a-și ține viața. Când a recoltat ceva mai mult într'un an, plusul de recoltă îl îngroapă, și anul viitor cultivă mai puțin. Așa se explică pentru ce producțiunea cerealelor nu este îndeulătoare populațiunii și Turcia trebuie să importe cereale și făină din Rusia România și Ungaria.

Dar visul care încântă pe ori și ce turc, este ca să ajungă a fi funcționar la Stat. De altminteri turcul știe foarte bine că leafa lui de funcționar se plătește foarte neregulat, și el chiar nu se așteaptă la o plată integrală. Dar titlul de funcționar îi gâdilă vanitatea, și îi dă oarecum dreptul la lenevie. Turcul ca funcționar, produce încă și mai puțin ca turcul agricultor; din potrivă, el trăește cu desăvârșire pe socoteala Statului, fără a da nici un serviciu în schimb.

Același lucru îl face și soldatul turc. În toate ocupațiunile în care îl găsim, turcul este veșnic consumator, și nu producător. Isvorul din care el se întreține este bugetul Statului. Acest buget este alimentat de impozitele plătite de străini, adică de nemusulmani. În mâna acestora stă tot comerțul și toată industria țării. Turcul nu vrea să muncească, fiindcă muncind el se crede degradat. Dar nemuncind el, nu lasă nici pe alții să muncească. Din această cauză provin atâtea întârzieri și intrigi în biourile administrațiunii turcești, bioururi cari au pare-se, ca țintă să descurajeze și pe cel mai energic european, doritor de a întreprinde ceva în țara *siriatului*...

O altă particularitate a legilor turcești este și aceea că un turc poate să-și redobândească un lucru înstrăinat prin mijlocirea unei a treia persoane. Cu această lege se fac abuzurile cele mai mari. Martorii de ocazie se găsesc pretutindeni, și pe baza afirmărilor făcute de aceștia, turcii cu influență iau înapoi aceea ce cu puțin timp înainte înstrăinaseră. Din această cauză împrumuturile de bani pe amanet se fac în condițiuni de o rigurozitate ne mai auzită. Rezultatul definitiv

este că plaga cametei are în Turcia proporții ne mai văzute în altă țară.

Să mai adăogăm încă și corupția judecătorilor! Sau mai bine zis: corupția și servilismul judecătorilor! In cele mai multe cazuri consuli europeni însăși îndeamnă pe împricinați să nu mai stăruie în cererea unei dreptăți, care nu se va da niciodată.

Ulemalele sunt nu numai judecătorii, dar și învățătorii poporului turcesc. Din nenorocire munca lor este de aceeași calitate în toate ocupațiunile. Învățământul turcesc este primitiv cu desăvârșire. În afară de marele gimnaziu franco-turc din Galata, sunt în adevăr multe școli frumoase în Turcia; dar din nefericire lipsesc dintr'ânsele numai elevii și profesorii! In sate, învățământul consistă în aceea, că hoga citește copiilor de țărani primele versuri din Coran, sau mai bine zis, nu le citește, ci le cântă. Această cântare este însoțită de niște aplecări ritmice ale corpului; căci se pare că fără aceste aplecări ale corpului, făcute înainte și înapoi, turchii nu sunt în stare să rețină nimic în inteligența lor din cele ce li se dă spre învățatură! De altfel limba turcească, deși este așa de melodioasă și frumoasă la auz este însă așa de dificilă la scris și citit că ea este cu neputință să fie predată mulțimei. Pentru ca să o poată cineva citi și scrie, trebuie ca mai nainte să fi învățat limbele persană și arabă. Aceasta este și cauza principală pentru ce mulțimea poporului turc zace în cea mai completă ignoranță.

Cu câți-va ani în urmă s'a făcut în Japonia încercarea de a se scrie limba japoneză cu caractere europenești. Așa ceva trebuie încercat și în Turcia. De fapt o încercare s'a făcut deja, prin ceea că Armenii scriu turcește cu litere armenesti. Ar fi bine însă ca să se adopte un metod unitar de transcrieri, iar nu ca fiecare gramatic să-și aibe metoda sa. Ce progres n'ar rezultă din această încercare! Negreșit însă că ulemalele au să se împotrivescă și au să se revolte de indignare. Și cum nu s'ar revoltă? Ulemalele trăesc astăzi în spaima că se vor traduce cărțile sfinte (*șiriatul*) și astfel rolul lor va fi micșorat...

* * *

Din aceste puține considerațiuni se poate înțelege ușor care elemente din populațiune au fost interesate la încercarea de a răsturnă constituția dată anul trecut. Dar poate că Turcia va avea noroc de dată aceasta!

KESNIN-BEY.

BIBLIOGRAFIE

Henric Stahl, Curs complet de stenografie cu vocale. Partea I. A. Baer București 1909.

Constantin Sporea, Incercări asupra metodiceii limbei germane (Biblioteca pedagogică a Seminarului pedagogic universitar din Iași) 1909. Prețul lei 1.50.

D. Vasiliu-Bacău, Biblioteca Națională No. 15--17. Putearea morală. Ardealul. Educația voinței. (30 Bani)

Ioan Husigianu, Despre cultura dragostei de frumos în școlile noastre primare (discurs) Buzău 1909.

DIN PSIHOLOGIA PUBLICULUI NOSTRU DE TEATRU

Insemnări făcute între acte la Teatrul Național

Frecventarea deasă a unei săli de teatru nu te lămurește numai asupra valorii lucrărilor reprezentate și jocului artiștilor ci și asupra sufletului publicului spectator. Poți reconstitui sufletul acestui public din chipul cum el înțelege, simte și primește cele ce se petrec pe scenă. Iar cele observate la publicul din teatru se pot aplică apoi, cu oarecare aproximație, întregii societăți respective.

Dar înainte de a cercă să pătrunzi în viața interioară a spectatorilor, o simplă aruncare de ochi în sală îți spune multe în privința obiceiurilor și vieții societății. Astfel, dacă îți plimbi privirea dela lojele benoare la cele de galerie și dela fotoliurile de orchestră la stalul al treilea, vei fi surprins văzând în locurile din față, oameni pe cari te așteptai să-i vezi în locurile din urmă. Te întrebi dacă acest fapt dovedește că nu ne putem plânge de lipsa ambiției de a înaintă, ori numai că în societatea noastră oamenii caută să ocupe locurile ce sunt peste meritele și puterile lor...

Imbrăcămintea elegantă și decoltată a femeilor te minunează, dar te lasă nedumerit dacă ea înseamnă că suntem un popor căruia îi place viața în toată splendoarea ei, ori numai că iubim prea mult deșertăciunile și goliciunile vieții...

Prezența în locurile de cinste a multor femei de o anumită profesie te miră de asemeni, dar te lasă în îndoială, dacă această promiscuitate dovedește că societatea are un sentiment moral superior, dincolo de bine și de rău, ori dimpotrivă că acest sentiment e cam atrofiat...

*

Fizionomia sufletească particulară a unui public se destăinuște mai lesne, nu în fața tragicului ci în fața comicului, căci în fața durerii oamenii reacționează pretutindeni cam în acelaș chip. În fața suferințelor mari, puternice suntem cu toții aceiași, din orice națiune și orice clasă socială am fi și orice grad de cultură am avea.

Nu e tot așa cu comicul. Ceeace face să rădă pe un om din popor, poate inspiră dezgust unui om cult, iar ceea ce-l face să zâmbească pe acesta din urmă, poate lăsa indiferent pe cel dintâi. Comediile sentimentale mai ales, în cari scene vesele se împletesc cu scene poetice și scene triste, ne revelează după modul cum sunt primite sufletul publicului. Astfel de comedii sunt produse de scriitori cu o cultură aleasă, cu o viață interioară bogată și subtilă. Ele cor un public potrivit pentru a fi înțelese și gustate.

În stagiunea expirată s'au reprezentat la Teatrul Național două asemenea comedii: Văduva de Renato Simoni și Amorul veghiază de Flers și Caillavet. Cea dintâi, care e o piesă mai fină, mai concentrată, în care scenele duioase, poetice, alternează cu scenele de o veselie curată, sănătoasă, nu a prins de loc la publicul nostru. Cea din urmă, care pe lângă asemenea momente

mai are însă și scene de un umor mai crud și mai dubios a prins doară grație acestor ultime calități.

— În Văduva e vorba de niște bătrâni de treabă și sinceri, pe cari îi cuprinde o simpatie nevinovată pentru o tânără femeie ce înșeninează câțva timp cu prezența ei bătrânețele lor. Publicul n'a înțeles de loc natura acestei simpatii și a luat pe acei bătrâni drept niște stricați cari nu știu să se poarte cum se cuvine vârstei lor. Ba chiar un domn deputat a interpelat guvernul în Cameră fiindcă a îngăduit reprezentarea unei asemenea piese «morale»!

— În «Amorul veghiază», este un act întreg în care un biet profesor, om serios, își neglijează ocupațiile și se îndrăgostește de o femeie care îi declară că-l iubește însă își dă seamă curând că femeia nu are nici o simpatie pentru el, ci totul a fost un capriciu pentru a se răzbună de trădarea soțului ei. Umilit și rușinat, bietul profesor plânge pe ruinele iluziilor sale risipite și muștră amarnic pe ușuratică femeie pentru batjocura ce i-a adus.

Ei bine, publicul nostru în loc de a zâmbi cu compătimire la soarta nefericitului îndrăgostit, a răs șgomotos ca în fața unui subiect de comedie bufă. Ne lipsește încă sentimentul pentru stările sufletești mai fine, mai subtile, pentru duioșia și poezia sentimentală ca și pentru ironia simpatică, care e glumeață dar nu rănește. Aci se vede superficialitatea culturii noastre, căci toate aceste stări le întâlnim la popoarele cu o cultură superioară, cu o viață sufletească bogată și variată. Poți lua de-a gata dela alte popoare orice vrei, afară de sufletul lor. Acela trebuie să ți-l formezi singur și dacă vrei să semene cu al altora, trebuie să *trăești* și în realitate ca celelalte popoare. Trebuie să-ți faci educația în așa chip ca în viață, în diferite împrejurări, să te porți de fapt, să cugeți și să *simți* ca popoarele de care vrei să te apropie. Numai atunci vei înțelege și vei simți cum trebuie arta celorlalte neamuri. Teatrul mai ales—care este imaginea vieții sociale—îți rămâne cu totul străin, dacă în mediul în care trăești, ești deprins să ieși în diferitele situațiuni, atitudini de simțire deosebite.

O bună parte din vină, dacă publicul nu pricepe cum trebuie la teatru, o au însă actorii noștri. Într'adevăr, actorul este acela ce întrupează în fața noastră diferitele personaje. În puterea lui stă ca să ne facă să simțim chiar stări sufletești altele de cât acele cu care suntem obicinuiți. Dar pentru asta, pe lângă alte condiții, actorul trebuie să îndeplinească una esențială: să simtă el singur ca personajul creat de autor. Cântecul ăsta e vechiu, de aceea pare că unii actori l-au scos din repertoriu...

Când vezi cu câtă repeziciune se perindă pe scena noastră cu aceiași artiști, piese din mediuri diferite: franceze, italiene, germane, norvegiene, ai crede că actorii noștri au un suflet de o bogăție uimitoare, care se adaptează cu ușurință sufletului tuturor neamurilor. Dar tocmai aci stă greșeala. Este, e drept, arta actorului o artă de continuă substituție, dar aceste substituții trebuie să aibă și ele norme și limite. Aceste norme și limite sunt temperamentul, educația și experiența de viață a fiecărui actor.

Dacă nu ții seamă de acestea și nu admiți o spe-

cializare mai largă în distribuirea rolurilor în loc să faci pe actor să fie un bun artist pentru puține roluri, faci din el un cabotin deopotrivă de rău în tot ce joacă. Mai ales când admiți în repertoriu, cum spuneam mai sus, comedii de salon din societățile înalte ale Apusului, cum vrei ca publicul să le priceapă, când actorii n'au cunoștiința directă a mediului ca să poată ei mai întâi înțelege și interpreta?

Când citești viețile marilor artiști dramatici, vezi că au studiat și observat mult, mult timp înainte de a juca un rol și aveau un repertoriu relativ restrâns în toată viața lor.

Numai când vom proceda și noi la fel, vom reuși să avem o serie de artiști de seamă și numai asemenea artiști vor putea deschide publicului alte orizonturi sufletești.

Căci în fond, artistul dramatic este un educator al societății. Teatrul dă mulțimii prilejul să cunoască viața și sub alte aspecte decât cele ce ea întâlnește în mediul restrâns ca spațiu și timp în care trăește.

În asemenea condiții jucate piesele străine, pricepute și simțite mai întâi de actori—nu ne vom mai plânge de sigur că publicul nostru nu înțelege sau înțelege rău multe lucruri, ci vom putea însemna cu bucurie că teatrul e un prilej de îmbogățire a vieții sufletești a societății noastre.

EUGEN PORN.

LITERATURA.

VIVÀ L'AMORE!...

Schitul se ivea după o perdea străvezie de plop și de sălcii albe dintre care răsăria clopotnița colțurată, pătând cu nuanța ei roșiatică albastrul închis al cerului.

Rândunelele umpleau pridvoarele cu cântecul lor vesel: erau ciripiri, erau triluri, erau cingulituri, piuri, gânguriri voluptoase, duete de dragoste.

Fra Lucerta lăsă câte o dată să-i scape sapa din mână, încremenind așa, estatic, ascultând cu ochii păenjiniiți. Iar când se desmeticea, ochii par'că erau ai unei pisici sălbatică; și el însuși o ființă scoasă dintr'una din grozavele pânze ale lui Gerolamo Bosch: înalt, uscat, aspru, cu rasa sură din care eșea capul mare pleșuv, încadrat de barba neagră.

Dar trebuia să-l vezi pe înserate, sub portic, în ograda tăcută: locul acela era, oare cum, bunul lui. Pe ziduri edera stăpânitoare își întindea verdele ei închis, atârându-și vițele printre stâlpi, cățărându-se îndrăzneată până la ferestruica de sus, alcătuiind mânunchiuri, cunune, capiteluri din frunzele cutremurate la cea mai mică bătaie de vânt; la mijloc era puțul.

Și el cum stă în umbra porticului par'că s'ar fi gândit la *acqua pontica* sau la *il grande elisir*...

Cu toate acestea, de ar fi fost zărit în vremea lui Nicola Flamel sau a lui Paracelso, nu i-ar fi tulburat visele neatinsse minuni ale pietrei filosofale, ci chipurile supraumane, transfigurate din tablourile lui Giotto sau Fra Angelico.

Lui Fra Lucerta îi plăceau florile. Ce de griji și câte jertfe nu făcea el pentru cele cinci straturi mari din dosul bisericeii. În vremea de demult scormoneau pământul călugării; nu creșteau decât ici și colo celidoniile printre scaeți și pirul sălbatic. Dar pe urma mânei iubitoare a lui Fra Lucerta se ivise un întreg norod de flori; micsandre, dungii de garoafe, de mușcate, de rozete orientale care acopereau cu sonoritatea stăpânitoare a gamei lor roșii notele tinere de clematite, crini și «nu mă uita»; desisuri de liliac care își amestecau liliachiul lor limpede cu albastrul stins al iacintului; și apoi tufe de trandafiri, cuiburi de vanilie, buchete de pansele, narcise mirositoare,—o simfonie largă și puternică de culori și parfumuri ce vibrau în soarele de Maiu.

Călugărul, lungit pe brânci în țărână par'că ar fi făcut parte el însuși din pământ; atât se simțea de pierdut, ca o firimitură, în sânul naturei nemărgenite; acele furnicări și fiori și susure, acele fășiri nelămurite îi amorteau simțirea și-l toropeau, i se părea că-i ca un pai dus de un vârtej grozav, în adâncurile văltoare ale materiei; i se părea că sângele curgând nu se mai întoarce spre inimă ci își urmă mersul mai departe, armonios, în înfinit: îl simțea în artere sângele acela, mereu altul, mereu nou, ca și cum ar fi țâșnit dintr'un izvor peste care un zeu bun al Elladei ar fi răspândit aburi din ambrozia-i nemuritoare.

Stă acolo ațipit, cu brațele întinse în iearbă; i se părea că a ajuns el însuși *humus*, rodnic; simțea izbucnind din toate fibrele vie o tinereță întreagă de lăstari și de flori.

Eră prins de un fel de beție solară, apoi se întorcea clătînându-se să se închidă în chilie; șovăind de—alungul coridoarelor întunecoase, tăcute, nesfârșite, ce te făceau să cugeți la Escorial.

În clipa aceea trecea Mena cu tovarășele ei. Cântau același cântec totdeauna, cântecul care zice:

*Tutte le fundanelle se so sseccate
Pover'amore mi' ! more de sete.
(Toate fântânele au secat,
Biata-mi iubire piere de sete*

Călugărul ascutea urechea. Acele cadente molcume, strecurate cu o tinereță de sunete, limpezi, se pierdeau în văzduhul roșiatic în unde, ca și apa unui lac dacă arunci o piatră în ea; spre sfârșit aveau trluri ușoare ce-l făceau să cugete la fiorul orgei din biserica Santa Lucia, când maestrul Tavitte încetă să cânte; și se simțea în inima Menei, a acelei fetișcane oacheșe care se îmbătă par'că de o notă, ca de mirosul fânului cosit. Glasul ei se stingea totdeauna la urmă, tovarășele sfârșeau deodată, dar ea nu, pare că nu i-ar fi plăcut să-l lase să piară acel frumos *mi* dela urmă, și îl strecură cu o voluptoasă legănare din cap, îl mângâia cu o ultimă alintare, îi da nuanțe și modulații ușoare, până ce rămânea așa. cu buzele întredeschise și cu privirea pierdută, ca să-l vadă par'că dispărând și risipindu-se în văzduh.

Ați făcut vreodată, în copilărie, baloane de săpun? Balonul scos încet-încet din pai, se rotunjește, crește, crește, se colorează, oglindește apoi fereastra, ghivecile cu flori, casele de peste drum, cerul, și copilul mai

nainte de a-i da drumul în vânt se oglindește în el, râde, îl leagănă încetșor, apoi îi dă drumul: globul diafan se înalță în văzu lui, lucește o clipă în soare, și dispore.

Călugărul ascultă amețit. Notele acelea îi veneau acolo, în chilia întunecoasă ca niște voci ale naturii. Melodia aceea înceată, în ton minor, îi deșteptă mii de fantazii adormite în minte; i se părea că a mai auzit-o odată, de mult, nelămurită, în nopțile fără somn ale tinereții... O, zdravăna lui tinereță, arsă de soare, acolo, în mijlocul viilor dela Spoltore, când se luă la întrecere cu greierii în cântec!

Mena și tovarășele se depărtau ocolind râul printre pleopi. Se mai auzi o frază îndrăzneată, vie:

Tromaa larì lirà, vivà l'amore ! apoi acel *mi* final, apoi numai vâjiiitul apei la stăvilarele din apropiere.

Fra Lucerta aprinse lumânarea, apucă vechia carte de rugăciuni și îngenunchie înaintea lui Christos răstignit. Însă simțea ceva, acolo, între Christos și el, ceva care îl împingea îndărăt: se aplecă și mai tare, aproape cu ciudă, voi să se roage:

«Doamne Dumnezeule, nu te depărtă de mine, ajută-mi; căci mi s'au pus împotriva gânduri zadarnice și spaime mari».

De geaba... Acel binecuvântat *mi*, îl avea în auz încă, lung, stăruitor, nuanțat:

Tromma larì lirà, vivà l'amore !

Se ridică; luă biblia, o deschise la cartea lui Salomon; citi «cântarea cântărilor» cu privirea aprinsă. Pe fereastra deschisă năvăleau unde de miresme.

«O, logodnica mea, buzele tale picură faguri de miere, miere și lapte se află sub limba ta...»

Prin trupul lui de trezeci și cinci de ani, simți, bietul călugăr, un fior ce i se pără o făr' de lege:

— Doamne! Doamne!

Inchise cartea veche, eși din chilie, trecu prin coridoarele negre, eși afară sub bolta largă.

O minunată lună plină de Iunie albea întreaga câmpie adormită.

Trecu așa zile multe în zbucium înfrigurat, în vise chinuitoare, în îndoeli, și ușurări. Nici acolo, între florile lui, nu-și mai găsea pace, acele clipe de adâncă uitare; în simfonia atotputernică a naturii căută zadarnic nota omenească, acel *mi*, acel *mi* care ridicându-se din peptul vesel al Menei îi zguduiă toate fibrele și îi ardea sângele.

— Da, de ce, de ce?—întrebă el tremurând, îngenunchiat naintea lui Christos, în puterea nopții.

Câte odată, stând sub porticul ogrăzii tăcute își depănă în gând toată viața, de pe când bătea câmpurile ca un pui sălbatic, culegând aglici de prin grâu ca să le ducă Mariei, copilei aceleia cu părul roș ca și fuiorul porumbului. O, își amintea, își amintea de Maria! Acea parte a adolescenței lui îi apărea acuma ca un petic de cer înflăcărat; i se părea că și atunci îl încercase niște fiori, ceva flacări la cap, câți-va fiori pe șira spinării..

Dar cât de dulci erau atunci, acolo, după măceși, când Maria se întotcea la cei trei stejari și venea singură cu o sarcină de crăci pe cap. El îi tăia calca scoțând un țipăt, s'o sperie, și să audă apoi râsul acela frumos al dinților albi între două buze roșii și proaspete ca fragile din Mai,

După aceia tatăl său, ca să nu stea acolo, fără să facă nimic, îl dete la școală, la schit. Acolo călugării puseră stăpânire pe sufletul lui, se făcu tăcut, singuratic, gânditor.

Câte-va luni apoi muri tatăl lui, de vărsat, într'o noapte de vară de care își aduce aminte par'că ar fi fost eri, când îl chemă cu un gemăt înăbușit din camera de alături, și îi strânse mâinile ca în niște lanțuri, privindu-l țintă cu ochii aceia sticloși, fără să poată rosti nimic. O, ochii aceia! Rămaseră deschiși și după ce bătrânul își dete duhul, și el n'avu curaj să-i închidă, n'avu!

Se trezi singur. Nici pe mamă-sa n'o cunoscuse, ea odihneă de optsprezece ani sub buruienile cimitirului din San Donato. Se trezi singur, și se făcu călugăr.

Credința pentru el eră ca un fel de friguri, aveă ameteți și aiurări. Se îmbăta cu fantasiile supraumane scornite de sufletul lui, ca și altă dată de soare și de mirosul mușcatei. Când sângele și carnea se răsculau sub rasă, se aruncă acolo înaintea acelu negru Christos al lui, încolăcindu-se ca un șarpe cu coada tăiată

Și cereă îndurare, și vărsă lacrimi arzătoare ca lava, care-i frigeau luminile ochilor și-i lăsau dungi pe obraji.

Apoi aveă potoliri depline, seninătatea puternică și mândră a jertfei; se bucură de a domni peste vechile chinuri și nebunii, ca un vultur peste uragan. Dar erau potoliri scurte; lupta lăuntrică reîncepă și mai dure-roasă: el o astupă cu o putere îndrăzneată și adâncă: și într'unele clipe scrijneă din dinți ca un ostaș sub cuțitul chirurgului.

După vre-o cincisprezece ani rămase singur în schit; îi lăsară chilie și acel petic de pământ din dosul bisericiei. Atunci îi ajunse prieteni florile din brazde și rândunelele de sub streșini. Intr'o dimineață de Mai, Dumnezeu se confundă pentru el cu buna Natură.

*

Eră aproape de vecernic. Spre munți cerul eră galben auriu cu dungi, stropituri și șerpueli liliachii, ceva mai sus se desfăceă într'o manta albastră ca a mării neînclăpuit de diafană,—iar în jos, spre Adriatica, în isbucniri, țâsniri, roșii ce se păreau rășfrînte de un foc.

Fra Lucerta stă sub un pleop să se răcorească, uitându-se la șirurile de rândunele din văzduh; stăvilarele scoteau fâșii și murmure mângâioase.

De o dată o bătaie de vânt aduse până la el cântece depărtate: par'că erau susurile unor trimiși, dar călugărul recunoscă glasul Menei și sângele îi pieri, se făcu alb ca un giulgiu...

Veneau înaintea cele trei fete cu fustele prinse 'n brâu și cu buchețele de flori în cap ca paparudele. Mena, între celelalte două, cu brațele goale până în coate, iar sâni, abia strânși în ilicul negru vărgat cu mătase galbenă, palpitau de minune la fiecare pas.

Veneau mereu câte trele cu brațele înlănțuite: de o parte râul verde, de alta grâul galben unduios, te făceau să cugeți la o surprinzătoare Terracotta de Barbella pentru *canzoni d'amore*.

Când fură lângă el se plecară.

— Bună scara, părinte — și trecură.

El se uită la Mena cu ochii aceia de pisică sălbatică, gata par'că s'o mănânce.

— Ce mai lună! — rosti încetinel Cecalina, fata cea blondă, din dreapta, care făceă dragoste cu căprarul.

Tovarășele pricepură că ea se legase de capul bietului călugăr și se puseră pe răs: hohotele metalice se amestecară cu miile de glasuri ale serei, sub pleopi.

Fra Lucerta își simți inima sfâșiată; se gândi la unghiile Menei, fără să-și dea seama de ce.

Niște friguri încete îi ardeau sângele și-i rățăceau mintea.

Sângele și carnea martirizată atâția ani se ridicau acum teribil, poruncitor, ca doi sclavi sălbăticiți în apărarea dreptului lor.

Trebuia să fie văzut, bietul călugăr! întins acolo, pe scândura goală, când îl rodea râul și fiorul îl străbătea pân'la oase, ca un șarpe subțire, și sub țeastă simțea o flacăra vie! Trebuia să te uiți în ochii aceia nemișcați, arși, lucitori ca niște cărbuni aprinși!...

Acolo, părăsit, fără ajutor înaintea acelu negru Christos al lui, soarele învăpăiat al lui Iulie izbucneă în chilie în batjocură parcă și rândunelele piuiau și florile întindeau unde de miresme spre soare!

Aveă rătăciră grele; îi treceau pe dinaintea ochilor mii de plâsmuiră: viile lui verzi, desigurile de măceși, tatăl mut în agonie, sămânța înfricoșată a credinței, fețele nepăsătoare ale vechilor tovarăși, și apoi acolo înconjurată de lumină, ca o Madonă, Mena, Mena, răspândind în asfințit veselul cântec al celor douăzeci de ani ai ei...

Visă: I se pără că trece singur prin mijlocul unei câmpii nesfârșite, galbenă, tristă, pe când soarele îi ardeă creerul și setea gâtlejul, Mergeă, mergeă prin tăcerea aceea grozavă, într'acea mare de flăcări, cu îndărătnicie, cu furie, ca o hienă înfometată; iar înaintea lui numai câmpia, mereu câmpia și arșița roșiată a zărilor nesfârșite. Nu mai vedeă nimic altceva decât o lumină continuă; se puse pe urlet și vocea lui se stinse fără răsunset în chilie...

Se deșteptă, căută cu mâna uscată cana cu apă, și cana eră goală.

Pe fereastră deschisă, veneau crâmpcele unui cântec, depărtat. Bietul călugăr, ciuli urechja, și inima îi bătea în piept ca un ciocan.

Tutte le fundanelle se so 'sseccate!

Pover' amore mi! more di sete.

Se sculă într'o încordare peste puterile omenești. se lipi de zid și lumina asfințitului i se întinse pe obraji.

Cântecul s'apropiă, s'apropiă cu acel *mi* nesfârșit, mângâietor, nuanțat; bolnavul își strânse toate puterile și încercă să scoată capul afară.

— Me...na!

Se rostogoli la pământ, rece ca oțelul, sângele încetă să mai bată, începă iară, din nou se oprî; se încolăci, căscă ochii, îi închise, iar îi căscă: eră în ei o lumină. Simți cutremurul morței trecându-i prin vine, până la inimă: întinse membrele și înlemnî apoi de-abincle.

Afară cerul eră de un verde străveziu; ardeă focul în vatră și vântul mai aduse un crâmpel de cântec:

Tromma larì lirà, vivà l'amore!

GABRIELE D'ANNUNZIO

(Trad. din italienește de N. Foia)

PENTRU TREIZECI DE LEI

După cum a început a vorbi, am înțeles că mă cunoaște. Cu cât mă uitam la el și-l ascultam, mi se părea că am văzut cândva figura aceasta rotundă, cu ochii mici și cu un veșnic zâmbet de om mulțumit. I-am dat un scaun, m'am așezat și eu în fața lui, și fără să aștepte, ca alți clienți, să-l întreb ce vânt îl aduce pe la mine, a început el a vorbi.

— După cum știți, eu trebuie să umblu prin județ, cu slujba mea, și dăunăzi, când am venit acasă, n'am mai găsit-o: casa era încuiată, înăuntru nu mai era nici un lucru, și dela vecini am aflat că a luat amândoi copii și a plecat la Iași.

Mi-am închipuit că trebuie să fie vorba despre nevasta lui.

După ce și-a șters sudoarea de pe frunte, a început iar:

— Mi-a făcut proces de alimente, și tribunalul m'a condamnat să-i plătesc treizeci de lei pe lună. Pe vremea când m'am judecat, eram plătit de județ, cu nouăzeci de lei, iar acuma, dela întâi April, am trecut la Stat, și am numai șezizeci de lei pe lună. Nu știu, n'aș putea să arăt tribunalului aceasta, și să cer să mai reducă suma?

— D-ta ai fost față la judecată?

— Am fost față, și n'am făcut nici apel.

— Atunci trebuie să plătești.

Ii dădusem o veste tristă; mă așteptam să-l văd că se posomorăște. Dar zâmbetul de mulțumire nu-i dispărură, și poate că durerea și-o manifestă numai ștergându-și mereu fruntea.

— Ce-mi rămâne mie! Treizeci de lei.... un leu pe zi... Să mă imbrac, să mă hrănesc... Foarte greu... Când ai doi lei pe zi, mai înseamnă ceva. Dar un leu!... Și să vedeți ce femeie ciudată: mereu spunea la lume că eu fur. Mă rog, dacă aduceam și eu, de prin județ, câte-o găină, ori câte-un caș, dat de vre-un român, apoi ea zicea că le-am furat. Mă făcea de tot râsul.

— Vra să zică nu te înțelegeai cu nevasta d-tale?

— Hm!... Și când m'am logodit, tatăl ei, șef de birou la Prefectură, m'a dus la o rachierie, acolo în Iași, pe strada Sfânta Vineri, și după ce am băut câte-o tescovină, mi-a zis: «dragă ginere, mi-am văzut fata, logodită, de acuma pot să-mi pun căciula pe-o ureche». Eu n'am știut ce însemnează vorba asta a lui. Și după ce am făcut nunta, am văzut că mireasa mea nu fusese tocmai cum se cade, și dimineață a plâns, și a plâns, domnule, de gândea că are izvor de lacrimi în ochi, și m'a cuprins de gât, și mi-a zis: «Ai să vezi tu, Mitică dragă, ce femeie bună am să fiu eu... Și-i adevărat, că toată casă o învârteă singurică, servitoare n'am avut, că nu ni da mâna să ținem...»

— Dar bine, nu-i cu putință să vă împăcați, dacă era o femeie așa de bună?

— Nu vrea. Eu m'aș împăcă, pentru copii. După ce m'a pus la cale cu casa, să-i dau și treizeci de lei pe lună.... Și cu casa cum a fost? Eu aveam câteva parale, făcute din economii, și mi-am zis că nu-i mai bun lucru pe lume, de cât să ai căsuța ta; bați un cui, bați într'a ta. Și am găsit o căsuță! Trebuie s'o

știți Dv. în Strada Pietrarilor, lângă Mateescu... peste drum de fântâna cea cu cumpănă... N'o știți, nu face nimica. Și când am vrut să fac actul de cumpăratură, ea numai decât să-l fac pe numele ei. Înțelegeți Dv. să zic așa în act, precum că amândoi am cumpărat casa, că a dat și ea șeșase sute de lei. Eu am socotit că asta nu-i mare lucru, și am vrut să-i fac și ei o mulțumire. Acuma am aflat că nu poci vinde casa fără dânsa. Așa să fie, oare?... Dacă ziceți Dv. că-i așa, așa trebuie să fie... Care va să zică m'a păcălit și aici.

Povestea clientului meu era interesantă. Altă dată ași fi ascultat-o cu plăcere; în ziua aceea, însă, aveam mult de lucru. I-am întrebat:

— Te rog să-mi spui cu ce să te servesc în această afacere?

— Aș vrea să știu cât să vă dau ca să mă apărați în procesul de divorț.

— Cred că n'ai nevoie de avocat, i-am răspuns. Afacerea e foarte simplă. N'ai a te opune la cererea ei, n'ai a propune marturi, ca să nu se trăgăneze procesul.

— Vedeți Dv. cei treizeci de lei pe lună...

— Mă rog și ce motive a invocat ea?

— Zice că insulte grave și rele tratamente.

— Ai ocărât-o, ai bătut-o vreodată?

— Să-i sece mâna celui care a atins-o măcar cu vârful degetelor.

De ocărât, de, care om nu se sfădește câte odată cu nevasta lui! Dar dacă are marturi, dacă i-a cumpărat, ce pot să fac... M'aș împăcă, precum ziceți Dv. dar dacă nu vrea! I-am scris; ea nu mi-a răspuns. Ba a scris unci vecine să-mi spuie că scrisorile mele nici nu le mai deschide, le aruncă în foc.

— Du-te la Iași, vezi dacă nu-i chip să te împaci, și pe urmă să vii la mine să-ți mai spun ce ai de făcut.

El a zâmbit, și neluând în seamă că m'am ridicat de pe scaun și-i întind mâna, mi-a răspuns:

— Dacă ar fi la Iași... Dar e dusă la Brăila, cu celalt..

Povestea deveniă și mai interesantă; trebuia s-o ascult.

— Să vedeți cum a fost. De cum ne-am luat, a început să-mi spuie să-i caut pe cineva să-l eie în gazdă, să-i caut un bărbat în gazdă.

Eu i-am spus: ce-ți trebuie ție bărbat în gazdă, doară eu... La urmă n'am avut încotro, și am luat în gazdă pe grefierul dela judecătorie, care venise în locul lui Irimescu. Adică ea l'a găsit, că eu nici nu-l cunoșteam. Când m'am întors din județ într'o zi, numai ce l'am văzut instalat în casa mea, și ea mi l-a recomandat. Acuma să vedeți. În seara de lăsatul secului am adus o leacă de vin, și am făcut cinsto la masă. Era și chiriașul. Nevasta mea a luat mai mulțisor, s'a cam trecut cu măsura. Dela o vreme el s'a dus să se culce. Eu m'am mai învârtit pe afară, și când intru în casă, nevasta nu-i. O caut în bucătărie, nu-i; o caut în cămară, nu-i. Îmi zic: poate i s'a întâmplat ceva; o caut în toate părțile, nu-i. Atunci îmi vine în minte și intru în odaia chiriașului, și nevasta mea dormea cu el. Eu ce să fac? Am închis ușa frumușel. mi-am luat paltonul și m'am dus la procuror. Dormea. Am

spus servitorilor să-l scoale, că s'a întâmplat un caz foarte grav. El a trimis să întrebe ce s'a întâmplat. Le-am povestit-cum nevasta mea doarme cu grefierul judecătorei, și să mergem să-i prindem în flagrant delict. El mi-a trimis răspuns că nu merge la astfel de fleacuri, și să mă duc la polițai. M'am dus la polițai. Polițaiul făcuse și el lăsatul secului, și n'am putut răzbate până la el. N'am găsit, domnule, în tot orașul, un subcomisar, ori un gardist, și dacă am văzut așa, m'am dus și eu acasă și m'am culcat. Imi venia oarecum să dorm singur în odaie, când știam alătura pe nevasta mea cu chiriașul... Și să vedeți, lucrurile din casă le-a trimes la Brăila. El fusese funcționar la tribunalul din Tulcea; făcuse o potlogărie și-l dăduse afară; pe urmă, fiind protejat de secretarul general, a fost numit aici, grefier la judecătoreie, și când s'a făcut loc vacant la Brăila a fost permutat acolo. Când a plecat, eu eram în județ; lucrurile mele toate le-a expediat pe numele lui; iaca, am și numărul și data, le-am însemnat. La gară, la Pașcani, au fost împreună în restaurant. Mi-a spus comisarul Dianu că i-a văzut el. Acuma-i ia Brăila, cu dânsul.

Mă uitam la omul acesta, care-mi povestește lucruri așa de grozave, și nu știam cum să-mi explic acel zâmbet de mulțămire care nu dispărea din figura lui. Apoi l-am întrebat:

— După cum înțeleg, n'ai vrea să te desparți de dânsa.

— Nu, dacă nu pot să mă împac, aș vrea să-i respingă reclamația de divorț.

Indignat, l-am întrebat din nou.

— Vrei să mai trăești cu dânsa?

El și-a șters iarăși fruntea, și pentru întâia oară l-am văzut cu figura mai posomorâtă, și parcă un oftat slab s'ar fi îngânat cu ultimele lui vorbe:

— Să-i dau treizeci de lei pe lună!

ARTUR GOROVEI.

NOTE ȘI DISCUȚIUNI

ARTA NAȚIONALĂ LA DIFERITE POPOARE

CONFERINȚA D-LUI AL. TZIGARA SAMURCAȘ

Mulțumită curentului început și susținut cu multă persistență de societatea *Domnița Maria* de sub Preșidenția A. Ș. Regale Principesa Maria, în scopul de a reînvia frumosul trecut artistic cu bogatele comori de inspirație ale poporului nostru, observăm astăzi o continuă puternică preocupare pentru cunoșterea mai de aproape a artei noastre populare.

Concursurile cu premii ale acestei societăți ținute în anul trecut au avut pe de o parte frumosul rezultat de a aduna din diferite regiuni ale țării numeroase și frumoase colecțiuni de oale, ulcioare, străchini, covoare, velințe, sculpturi în lemn, etc., cari au întărit și mai mult credința în gustul artistic al poporului nostru, iar pe de alta

prin recompensele acordate au sădit un puternic îmbold pentru continua păstrare a acestor frumoase indeletniciri naționale. Mai mult de cât atât.

Acum de curând, țara noastră invitată a participat la expozițiunea internațională de artă populară deschisă la Berlin sub înaltul patronaj al M. S. Reginei României, a avut fericirea să fie clasificată întâia.

D-l Al. Tzigara Samurcaș, directorul muzeului de etnografie și artă națională, organizatorul secțiunii românești la această expozițiune, în conferința ce a dezvoltat la Societatea femeilor române a căutat să comunice — însoțind conferința de proiecțiuni luminoase — impresiunile ce i-a produs această expozițiune de artă populară și să arate meritata dreptate ce s'a făcut poporului român distingându-i-se în chip deosebit produsele sale artistice.

Conferențiarul lămurește în scurte cuvinte, care crede că este originea artei populare și arată legătura care este între aceasta și industria casnică; cum satisfacerea diferitelor trebuințe omenești este primul izvor al variațelor manifestațiuni artistice de mai târziu. În această ordine de idei scopul urmărit de unele societăți cari tind a sprijini și dezvoltă industria casnică prin vânzarea acestor produse, nu contribuie mult la dezvoltarea artei noastre populare. Deschizând debușuri pentru desfacerea acestor producțiuni casnice, comercializându-le cu alte cuvinte, lucrătorii producând în aceleași condițiuni, sunt îmboldiți de prețul ce câștigă și se silesc a produce mult, ceace îi face să lucreze cu mai puțină îngrijire și deci produc obiecte inferioare din punct de vedere artistic.

Cea ce e de făcut este nu sprijinirea producțiunii noastre artistice în scopul de a o comercializa și a o slăbi în acest chip, ci adunarea și colecționarea tuturilor variațiunilor artei populare, orânduirea și catalogarea lor în muzee, de unde artiștii să poată avea la îndemână bogatul izvor de inspirație pentru o artă națională a poporului român.

Cât este de bogată și de variată inspirația artistică a poporului nostru ne-o spune nu numai nesfârșita varietate a costumelor cari diferă nu numai dela o regiune la alta, dela un județ la altul, între comune învecinate chiar având diferențe simțitoare, dar și interesantele izvoade, velințe, covoare, nespuse de frumoase și de variate prin chipul osebit al motivelor folosite, al culorilor și desenurilor întrebuintate etc. bogăția de porți, troițe și cruci de lemn cu o nesfârșită varietate de motive sculpturale, cari împodobesc atât de frumos drumurile țării noastre, produsele de olărie, ulcele, străchini, ulcioare cu variatele lor desene și multe alte produse artistice strâns legate de viața țaranului nostru.

Muzeul de etnografie și artă națională înjghebat de câțva timp la șoseaua Kisseleff prin frumoasele colecțiuni, din variatele domenii ale artei populare, stă ca o dovadă permanentă de nesfârșita varietate, bogăția de inspirație, și de multe ori finețea și gustul artistic al poporului nostru,

Trecând la expoziția dela Berlin și voind să dea o idee cât mai lămurită despre producțiunile artistice ale diferitelor popoare, conferențiarul reproduce prin pro-

ecțiuni o sumă însemnată de vederi, reprezentând diferitele săli ale Expozițiunii, coprinzând arta populară a diferitelor popoare cari au participat la expoziție,

Incet încet, trec pe dinaintea ochilor auditorilor, clișee reprezentând arta populară germană, franceză, rusă, etc. pe cari le însoțesc interesante explicațiuni. Relevăm una din observațiunile D-lui Tzigara Samurcaș. Toate popoarele vecine cu noi nu au o artă cu un caracter propriu, nu se vede originalitatea la nici unul. Imprumuturile, notele comune la diferite popoare învecinate es în evidență din diferitele exemple arătate. In acest fel s'a prezentat arta populară a Grecilor, Sârbilor, Bulgarilor. Vorbind de secțiunea ungurească conferențiarul semnalează îndrăzneala caracteristică șovinismului maghiar de a redă toate manifestările culturale din Ungaria ca un produs pur al sufletului maghiar și arată cum toate obiectele expuse de Unguri, păstrează urma imitațiunii saxone și de multe ori române. Reproducând o pagină ilustrată din o recentă lucrare tratând despre arta națională maghiară, în care se reprezintă mai multe străchini, ulcele, ulcioare, etc. olării într'un cuvânt, pe care o compară cu produsele similare ale Sașilor și comparând diferitele porți și troițe, expuse de Unguri cu admirabilele sculpturi în lemn din diferitele localități românești, fie de dincolo, fie de dincoace de Carpați, pune în evidență perfecta asemănare și întărește temeinicia aserțiunii că Ungurii prezintă ca artă maghiară multe din motivele și produsele artistice ale poporului român și saxon.

Secțiunea românească a fost centrul de admirație al Expozițiunii. Olăriile prin bogăția variată a coloritului, prin varietatea desenurilor și motivelor de decorațiuni, a stărnit admirațiunea și viul interes nu numai a vizitatorilor dar și a specialiștilor.

Produsele textele ale societăților Tesătoarea, Albina, Munca, Furnica etc. mai d'înainte cunoscute în Germania au fost semnalate ca întrecând cu mult celelalte produse textile prin finețea și delicatețea lor caracteristică. Costumele expuse de noi au fost superioare, costu melor tuturilor celorlalte țări. Covoarele, scoarțele și velințele bine executate au găsit de asemenea unanima admirațiune a specialiștilor.

Conferențiarul încheie semnalând constatarea dezinteresată făcută de juriul expozițiunii dela Berlin, că arta noastră populară este superioară artei celorlalte popoare și făcând un nou apel la toți bunii români, amintindu-le că este o datorie națională de a da tot sprijinul ca acest frumos și bogat izvor de superioritate artistică să-l păstrăm neatins, ca o legătură trainică cu trecutul nostru și ca un izvor de inspirație pentru artiștii care vor alcătui adevărata *artă națională română*.

* * *

BIBLIOGRAFIE

- Viața românească*, Martie 1909.
Convorbiri critice, Directori M. Dragomirescu și I. Peretz.
 Martie 1909.
Ramuri, Craiova. Martie-Aprilie 1909.

CUM SE TRADUCE LA NOI ÎN BIBLIOTECILE POPULARE

In acest articol nu vom vorbi de traducerile obișnuite ce le fac jurnalele din limba franceză sau germană și cari sunt pline de galicisme sau de germanisme. Vrem să vorbim de traducerile literare sau de ceace editorii ne prezintă sub această denumire. Luați de pildă diferitele biblioteci populare ca : *Biblioteca pentru toți*, *Biblioteca Minervei*, *Biblioteca Enciclopedică*, și altele de acelaș soi și veți găsi sub cuvântul de traduceri o sumă de capo d'opere rezumate fără nici un rost.

Editorul Alcalay, ca să luăm un exemplu, prezintă publicului *Vicarul Wakefield* într'un volum al bibliotecii sale, adică în vre-o 280 de pagini. Bate la ochi că în această prescurtare a unui roman, care ține peste 600 de pagini în original, cititorul nu va găsi nici măcar un paragraf care să fie conștiincios și complet tradus după Walter Scott. Cu don Quichotte e tot la fel. Nu veți întâlni în această traducere trei rânduri de Cervantes. Ce idee, credeți că poate să-și facă cineva de opere literare așa de însemnate, când le primește astfel de ciuntite și de sărăcite de orice farmec literar.

Un alt defect al acestor traduceri este că cea mai mare parte din ele nu sunt făcute după textul original. Operile în limba rusească, poloneză, engleză sau suedeză sunt mai toate traduse după o versiune franceză sau germană, fără ca traducătorul să fi citit un singur rând din textul original. Și când din întâmplare se dă drept cunoscător al limbei din care traduce, i se întâmplă să facă greșeli de neiertat.

Ca să justificăm părerea noastră, dăm câte-va exemple de traduceri greșite luate din ultimele volume, publicate în *Biblioteca Minervei*. E vorba de Colomba de Prosper Mérimée, tradusă de D-na Natalia Iosif.

La prima pagină chiar, Mérimée, arată cum că miss Lydia n'a împărtășit tradiționala admirație pentru Italia, păstrându-și aprecierea ei asupra tuturilor minunilor notate în guiduri ca însemnate. «*La transfiguration* lui avait paru médiocre, le vésuve en éruption à peine supérieure aux cheminées de Birmingham».

Traducătoarea scrie :

«Schimbarea la față» bunioară, îi păruse mediocră, Vezuviul în erupție, ceva mai presus de cât hoceagurile uzinilor din Birmingham..

Pe când sensul adevărat este tocmai contrariu. Cum nu s'a mirat orbește de vestitul tablou a lui Raphaël tot așa n'a fost mișcată de vesuviul în erupție, «abia îi păruse mai presus ca hoceagurile fabricilor din Birmingham».

Când e vorba de fauna stranie a insulei Corsica textul francez zice : Vous avez encore le mouflon, fort étrange animal..... In textul român se găsește : «Dai de un soi de berbec, lighioae cu totul străină, în loc de : animal sau lighioae *stranie* sau *ciudată*. Traducătoarea a confundat étranger cu étrange :

In dialogul între Orso și sora lui, Colomba, traducătoarea n'a observat deosebirea intenționată a lui Mé-

rimée. Colomba vorbește fratelui său totdeauna cu *Domnia voastră*, fiind ca soră obligată la respectul sexului bărbătesc și fratelui mai mare—pe când Orso îi răspunde și-i poruncește cu *tu*. Aceiași observație ar fi de făcut în privința celorlalți dialogi între Colonel, Miss Lydia și Orso cu Colomba (vezi Capitolul 5 și următoarele).

Pasagiul francez: il parut comprendre ce que disait miss Lydia à la petite moue de sa jolie bouche; e tradus ast-fel: «dar părea că prinde ce spune miss Lydia numai după mișcările buzelor ei frumoase.» S'ar crede după textul acesta că miss Lydia aprobă ceea ce aude, pe când bănuiește numai ceva și arată o mică supărare—ar fi mai bine: după bosumflarea gurii sale.

— Mai departe vedem: «A la manière dont il effaçait ses épaules, à sa petite moustache frisée,...» a tradus-o prin: După înfățișarea lui, după mustața mică și frizață... Pe când ar trebui: După felul cum își trăgea umerii înapoi și după mustața răsucită..

— Mai departe: Au lieu de ces élégantes fabriques... e tradus astfel: în locul fabricelor elegante... traducătoarea tălmăcește fără ca să observe că cuvântul *élégant* nu se potrivește unei uzini și neștiind că cuvântul *fabrique* însemnează, în descrieri mai cu seamă clădirile și chiar ruinele care împodobesc un peisaj. Duchesne zice: Dans les paysages de Nicolas Poussin, les *fabriques* sont remarquables par leur masse imposante, par leur noblesse et par leur caractère particulière, qui paraît les rendre propres aux peuples anciens que le peintre a voulu représenter.

— Mai vedem: «Et comme Chilina»... traducătoarea îi zice: «Șilina» ca și cum italianul ar pronunța pe *Ch* ca ș, mai departe îi zice *Michelina* iar nu *Mișelina*. Cuvântul: «Maquis» e tradus cu, țihliș, rediu, etc. crezând fără îndoială că-i vre-un stufiș oarecare, pe când maquis-ul e o pădure cu țihlișuri. De altfel cuvântul acesta nu-i traductibil și trebuie păstrat așa cum ni-l dă Mérimée.

— Mai departe; «Des Lucaquois», qu'elle a pris pour un défélicher,... e tradus *Lucanii* ei pe care i-a pus să descurce în hățis... pe când trebuia zis: Luchezi și pe care i-a tocmit pentru deșteluirea maquis-ului. E vorba de lucrătorii din Luca și nu din vechia Lucania.

Alt ceva: «Ce sont de ces cas où il faut en venir à la pierre à fusil. Traducătoarea cu toate că a pus data de 1840 la sfârșitul nuvelei, nu s-a gândit că puștile de până atunci erau cu cremene iar nu cu capse. D-sa a tradus astfel: Sunt împrejurări, când trebuie să ajungi să *mpuști cu pietre*.

— Mai departe: «Le bandit tira la langue de côté et la fit claquer contre sa joue... e tradus astfel: Bandidul *scoase* limba într-o parte și o plesni de obraz, pe când e vorba numai de plescăitul limbei lovit de cerul gurei.

Mai la vale: Je ne suis pas si diable que je suis noir e tradus astfel: dracu! nu-i așa de negru cum îl zugrăvesc oamenii;—pe când trebuia să zică: Nu sunt atât de drac pe cât sunt de negru.

Mai departe: Ah! vous me remettez!... nu e tradus de loc.

— Idem: următoarea propozițiune. Que je plains les pauvres bandits par cet orage!

Alta: «elle prit un couteau... e tradus: «luă un satâr... pe când la pagina 170 (text român) satârul se transformă în cuțit.

— «Vous n'êtes bons qu'a vous *battre* contre des cochons. E tradus: Nu sunteți buni decât să vă luați la întrecere cu porcii; pe când e vorba de o luptă iar nu de-o întrecere.

— Traduce: «A balle! într'un loc foarte dramatic prin expresiunea «cu pușca», pe când e vorba de gloanțele ce le aveă încărcate.

După aceste exemple de traduceri greșite, cititorii vor aprecia ce încredere putem da traducerilor ce ni se oferă, făcute în pripă și fără cunoștințe suficiente ale limbii. Din nou se adeverește vechiul proverb italian: Traduttore, traditore.

L. BACHELIN.

INSTITUTUL FILARMONIC NAȚIONAL

D. I. Costescu, maestru de muzică la Liceele «Lazăr și Sf. Sava» a avut fericita idee de a pune bazele unui institut filarmonic a cărui scop este de a contribui la educațiunea tinerimei. În statutele acestui Institut, găsim:

«Art. 2. Scopul acestui institut este:

a) Să cultive frumosul, moralul, religiozitatea, patriotismul, sentimentul național și celelalte sentimente înalte în sufletul membrilor săi, prin practica cântului, corul, și prin recreațiuni cu ori ce altfel de artă, ce nu ese din cadrul ideii de bine, frumos și de înaltă educațiune.

b) Să depindă de membrii săi cu cea mai strictă idee de ordine, de punctualitate și de cinstire a cuvântului dat.

c) Să pregătească membrii, cari vor fundă mai târziu secțiunile filiale, pendinte de institut, în alte localități din țară sau din străinătate.

d) Să întrețină un număr oare care de tineri la studii înalte în țară sau streinătate.

e) Să contribuie la realizarea ideii de unitate culturală a tuturor românilor, precum și la apărarea neamului, contra oricărui element cotropitor, care pe nesimțite și în taină, sau fățiș, ar cercă să-i surpe dela temelie, vitalitatea, aservindu-l fie prin propaganda subversivă de slăbirea credinței, a religiozității și a patriotismului, fie prin orice alt mijloc de vicierea moralului și de primejduirea sănătății sale fizice.»

La 19 Aprilie cor., ora 3 p. m., membri Institutului vor ține o ședință în palatul Ateneului, cu care ocaziune d. Rădulescu Motru, profesor universitar, va ține o conferință asupra «educațiunii caracterului.»

A apărut

Puterea Sufletească

PARTEA III-A

CULTURĂ. PUTERILE SOCIALE

DE

C. RĂDULESCU-MOTRU

Prețul lei 3,50

Cu această fascicolă se termină lucrarea: *Puterea Sufletească*. Prețul celor trei fascicole este lei 12. Abonații *Noii Reviste Române* au o scădere de 25% din acest preț, când lucrarea se va procura direct prin administrația revistei.

Din partea Direcțiunii Generale a Loteriei privilegiate pe clase a Regatului Român, primim comunicarea că un anume L. Pornhagen, de fel din Itzehoe ar fi înființat în București un așa numit Club de Loterie, sub denumirea de „Asociația Norocul” str. Regală No. 18 unde nu se găsește nici un locatar cu acest nume.

Sub acest pretext, el emite liste numerice de lozuri al căror posesor se pretinde că este, cerând dela cei ce vor să participe la aceste lozuri, pe cari după investigațiunile Direcțiunii Generale nici nu le posedă, sume de bani prin ramburs sau anticipație drept costul de participare la aceste lozuri.

Direcțiunea Generală a intervenit la Parchet și previne contra unei astfel sau ori ee altă mistificație asemănătoare; tot cu această ocaziune atrage atențiunea că nu permite punerea în vânzare decât de lozuri originale, fiind oprite orice combinațiuni de grupe de lozuri,—aceasta ca publicul să nu fie dăunat.

20 MAI

Deschiderea Băilor Movila Techir-Ghiol

— Băi calde de nămol, reci de lac și Băi de Mare —

Numărul camerilor fiind relativ mic, iar cererile crescând, se menține dispozițiunea închirierii camerilor pe serii de câte o lună. Prima serie 20 Mai, 20 Iunie; a doua 22 Iunie, 22 Iulie; a treia 24 Iulie, 24 August. Includerea stagiunei 1 Septembrie.

Inchirierile se fac nominal, fără drept de cedare.

Masă în Hotelul mare, table d'hôte 6 lei de persoană zilnic, co-prinzând și cafeaua cu lapte. Copiii până la 10 ani, lei 3. Restaurantul mic table d'hôte 5 lei și 2,50 Se servește și à la carte. Abonamentele la Restaurant nu sunt obligatorii. Cantina cu prețuri foarte moderate.

Vizitarea medicală pentru luarea băilor este obligatorie. Poștă, Telegraf, Farmacie, Infirmerie, Tramcar dela 1 Iunie.

Se observă respectarea strictă a regulamentului Stațiunii.

Angajamentele pentru camere se fac chiar de acum la biuroul vânzării loturilor, în strada Modestiei No. 3, București, până la 15 Mai și dela această dată la Stațiunea băilor, prin Constanța.

Pentru orice informațiuni a se adresa la biurou.

Administrația

Studii Filosofice

ÎN SPECIAL

Revistă pentru Cercetările de Psihologie

TEORETICE ȘI APLICATE LA:

ȘTIINȚA DREPTULUI, PEDAGOGIE ȘI SOCIOLOGIE

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI

C. RADULESCU-MOTRU

Profesor la Universitatea din București

REDAȚIA:

BUCUREȘTI. — BULEVARDUL FERDINAND, 55

ABONAMENTUL ANUAL LEI 6.

Abonamentul anual cumulativ la „Studii Filosofice” și „Noua Revistă Română”, 15 Lei

DROGUERIE & PARFUMERIE

D. G. DIAMANDI

BUCUREȘTI

EAU DE COLOGNE

Grand Prix Expozițiunea Internațion. de Higienă
PARIS 1907

DOCTORUL MIRON

Membru al consiliului de Igienă

CALEA MOȘILOR 209

Consult. 3 p m Telefon 12/33.

Pasta de dinți
HENTIESCU
— 1931 —
Cea mai igienică
și
antiseptică

Boalele Intestinului

DIAREEA (LA COPII ȘI BĂTRÂNI), DIZENTERIA
COLICELE, FURUNCULOZA, ECZEMA ȘI TOATE
BOALELE CE PROVIN DIN Infecțiunile Intestinale

SE TRATEAZĂ ADMIRABIL PRIN

LACTOFERMENT

(Bulion paralactic)

APROBAT DE CONS. SANIT. SUPER.

ZILNIC PREPARAT PROASPĂT NUMAI LA

LABORATORUL Dr. ROBIN

5, Str. I. C. Brătianu 5. — Telefon.

Un flacon 2 lei. În provincie contra mandat 2,70

Cereți prospecte gratuite.

Doctorul N. I. Demetriad

Monitor al Clinicei de Maladii Genito-Urinare
din Paris (Prof. Albarau)

Instalațiune modernă pentru tratamentul de
Specialitate și Ginecologie.

Consultațiuni 5—7.—Str. Pitar-Moșu 15.

CASA DE BANCA
MARMOROSCH, BLANK & Comp.

BUCUREȘTI, STRADA LIPSCANI No. 8

Face tot felul de operațiuni de bancă
Anticipațiuni asupra valorilor în
depozit și ori ce transacțiuni financiare

Emisiuni de scrisori de credit asupra tuturor piețelor
din Europa și America.